

LBRIS

We know
books

GABRIEL ENACHE

ochi
în
ochi

interviuri

CETATEA DE SCAUN
EDITURA

Cuprins

Un cuvânt înainte	9
Un argument	11
Nora BLAJ	14
Delia CALANCIA.....	20
Mealania CINCEA	26
Ohara DONOVETSKY	33
Valeriu GHERGHEL.....	41
Radu PARASCHIVESCU	48
Ioana PÂRVULESCU.....	59
Ioana SCORUȘ.....	71
Robert ȘERBAN	79
Tudor ȘERBAN.....	89
Florin ȘUȚU.....	93
Marcel TOLCEA	100
Floarea ȚUȚUIANU	109
Radu VANCU.....	115
Augustin IOAN.....	121
Bogdan O. POPESCU.....	130
Delia Bălăican	136
Diana GEACĂR.....	142
Diana IEPURE	148
Flaviu CÂMPEAN	153

Daniela LUCA.....	167
Ioana NICOLAIE	175
Michaela PLATON	185
Noemina CÂMPEAN.....	191

Un cuvânt înainte

de Erica OPREA

Nu întâmplător, *Gabriel Enache* a ales să construiască interviurile care alcătuiesc această carte, în mod explicit, dar și implicit, în jurul vastei simbolistici a numărului șapte. O cifră cu puternice semnificații în religie, în mentalul colectiv, în numeroase referințe culturale, șapte are un rol fundamental, reprezentând intervalul necesar desăvârșirii Genezei, cuantificând Marile Minuni ale lumii antice, fiind pilon pentru Cetatea Eternă (cele șapte coline), dar și, la nivel mundan, anii necesari formării deprinderilor de bază în dezvoltarea unui copil. Cu certitudine, articularea discursului în jurul a nu mai mult, dar nici mai puțin de șapte întrebări, a canalizat întreaga forță simbolică a acestui număr cu valențe magice, dând naștere unor dialoguri pătrunzătoare, care trec dincolo de limitele cuvântului scris.

În ciuda faptului că suntem martorii interacțiunilor unor oameni de litere și arte, remarcabile personalități ale culturii românești, în ciuda faptului că instrumentul comun al celor două părți este cel mai adesea cuvântul, interviurile transcend acest plan, oferind mai degrabă impresia unor dialoguri *ochi în ochi*, nemijlocite. *Gabriel Enache* dovedește o atenție canalizată aproape microscopic înspre interiorul interlocutorului, o perspicacitate aparte în scrutarea orizonturilor celui pe care îl provoacă la dialog, un mod ager, dar într-un totuși delicat, de a formula cele șapte întrebări. De altfel, așa cum observă *Ohara Donovetsky* în volumul de față, felul în care sunt alcătuite acestea străbat genul interviului, dobândind adevărate valențe literare: „[...] întrebările tale, pe care le-am citit de mai multe

Nora BLAJ

Despre șapte norme ale atingerii, ale spunerii și ale vibrațiilor lor. Șapte impresii despre gesturi, despre întreruperi și continuitate...

Gabriel Enache: Ai pictat și ai scris în toate modurile pe care le-ai avut la îndemână, pe care ai putut să le cunoști și să ți le apropii, ai făcut în așa fel ca tot ce s-a putut spune să oscileze între cuvânt și culoare, sau din culoare în cuvânt și te-ai asigurat întotdeauna ca transformările care aveau loc să fie cât se poate de silențioase iar mesajul lor să poată să fie „violent” pe alocuri. Cum se poate ca gestul de a spune în aceste feluri să asigure punțile de legătură și de trecere între cele două (pre)simțite firi, între cele două stări atât de bine așezate împreună în aceeași persoană?

Nora Blaj: Mă atragi într-un joc în care nu plecăm pe picior de egalitate, pentru că îmi ceri să răspund în cuvinte tu, om al cuvintelor, mie, care sunt locuită de culori și nici nu știu să joc după reguli. Cu toate astea, te privesc în ochi și mă expun. Am pictat în toate modurile descoperite în mine (la îndeMINE), în cele care se voiau explorate și exploatate și spuse, uneori scriind, nesimțind aceste punți de legătură de care vorbești, ele, dacă există, sunt implicite și fac legătura dintre mine și mine, dintre eul meu timid și interiorizat și cel care se exteriorizează, uneori nebunește, dintre povestea scrisă și povestea spusă în culoare, suprapunându-se nu din nevoia de a se confirma una pe cealaltă, ci din cea a completării pe două registre diferite în încercarea de a se contopi.

Gabriel Enache: Nu sunt sigur că pictura ta poate fi așezată într-un tipar simplu, în acela dual nocturn/diurn, dar simt că se pot vedea posibilitățile lor multiple de a te pune în situația de a te

apropia foarte mult, de a te îmbia să atingi și simt capacitățile senzoriale extrem de activate pentru a fi invitat în interior, în acel interior care pare domesticit ascunzând de fapt registrul adânc, tulburător și grav al strigătului. Cum reușești să arăți aceste momente înșelătoare ale îmblânzirii și cum poți să stăpânești aceste fapte atât de intense artistic, fapte care impun toate aceste trăiri?

Nora Blaj: Mă imaginez, uneori, un animal marin fabulos, ceva între sirenă, pește care înoată bezmetic și peștișorul de aur, și încerc să vă ademenesc pe voi, corăbieri ai prezentului, în pânzele mele ca în ape fantastice, din tot în ton, nuanță cu nuanță, dar nu pentru a vă grăbi moartea ci dimpotrivă, pentru a vă pune în lumina altei vieți, a poveștilor mele, în acel registru adânc de care spuneai, în care își are locul și strigătul amuțit în singurătate. Și odată îmbrăcați în pielea mea cu solzi strălucitori, legați cu noduri de culoare greu de desfăcut, populându-mi singurătatea cu chiar culorile voastre vii, eu, recunoscătoare fiind, mă transform în peștișorul de aur gata să vă îndeplinească dorințele, atât de bucuroasă că solidaritatea voastră îmi clatină din temelii și îmi dislocă echilibrul solitar.

Gabriel Enache: Arăți în fiecare lucrare a ta un șir bine condus, bine coordonat de desprinderi și mai multe disponibilități alese pentru seducere iar toate conduc mai departe la dislocări, la smulgeri ale privitorului din stările lui și la așezarea în aparenta liniște picturală propusă. Cât este voință și cât este reprezentare în aceste demonstrații de virtuozitate și de (a)normalitate ale puterilor pe care le stăpânești, ale puterilor pe care încerci și reușești să le arăți?

Nora Blaj: Mi-e familiar cuvântul voință doar în măsura în care el poate fi înlocuit firească, cu dorință. Mă pictez însă, pe mine, într-o reprezentare topografică pe o hartă a unei realități închipuie, pe baza percepțiilor. Am toate simțurile în alertă, pentru a putea cuprinde semne și însemne despre viață și moarte, despre prezențe și absențe, despre bucurii și despre disperări, și pierderi și găsiri și abandon, cu ochii larg deschiși, cu ochii larg închiși.

Gabriel Enache: Cred că în picturile tale propui privitorului încercările și trăirile unor rituri de trecere care impun ritualuri până acum necunoscute sau doar intuite și că încerci astfel să testezi anumite capacități ale lui de a se lăsa (se) dus, de a accepta noile modificări propuse și de a și le asuma. Sunt lăsate în lucrările tale repere care pot să conducă la acceptarea acestor ritualuri, se simt provocările nașterii și ale morții, dar și ale vieții și ale tuturor culorilor ei care se lasă văzute între aceste repere. Cât dintre toate acestea pot fi acoperite și cât pot fi descoperite de culori, de acelea găsite de tine pentru a arăta și pentru a justifica necesitățile acceptării și înțelegerii acestor transformări?

Nora Blaj: Aceste încercări și trăiri ale riturilor de care spui, îmi poartă numele, pentru că eu chiar pe mine mă propun cu tot trecutul, prezentul și viitorul, în toată sinceritatea, și spun asta cu liniște și cu neliniște, și cu acceptare și cu deznădejde. Dar nu încerc să testez capacitățile privitorului „de a se lăsa dus”, eu doar deschid ușa către emoțiile mele spuse în culori și cuvinte și intră cine are trebuință de ele, cine se identifică cu ele, cine se poate hrăni sau vindeca din ele, asta pentru că reperele poveștilor spuse vin din trecut și se așază, conștient sau nu, la temelia fiecărei pânze, ca un grund. Și grundul e mereu același, amestec de bază din întâmplări majore care mi-au dat identitate și pe el îmi așez emoțiile multe, multe trăite, dar și imaginate sau doar sperate, ca într-un cuib. Ce se vede acoperit sau descoperit în culoare nu mai ține de mine, ci de dorința privitorului (fără nevoia de justificare), de a sta ochi în ochi cu el însuși, prin ochii mei.

Gabriel Enache: Catharsisul propune transformări, purificări de fapt, dar și impune anumite stări pentru asumarea și pentru ducerea lui la capăt, pentru a ajunge în acel moment în care poate fi definitivat, împlinit. Cum crezi că arta pe care o pui în operă, pe care o scrii, pe care o lași să se arate și să o vedem poate să ajute să aibă

loc aceste mutații metafizice în firea celui care intră în dialog cu reprezentările ei și care reușește să intre pe teritoriul înțelegerii ei?

Nora Blaj: Pot să îmi văd pictura ca fiind catharsis, în sensul eliberării sub formă de emoție a unei reprezentări refulate în inconștient. Și mai văd fiecare lucrare în parte, ca fiind un paradis imaginat în care, prin colaborare cu alte simțuri, vizualul aproximează și corectează treptat erorile de percepție, păstrând în permanență lucrurile și tiparele lor încât, rând pe rând, să poată fi privită și visată aceeași realitate, realitate în care e nevoie de tăcere pentru a te echilibra cu cele din jur, pentru a te găsi acasă. Nici o pictură a mea nu este o iubire rămasă fără speranță.

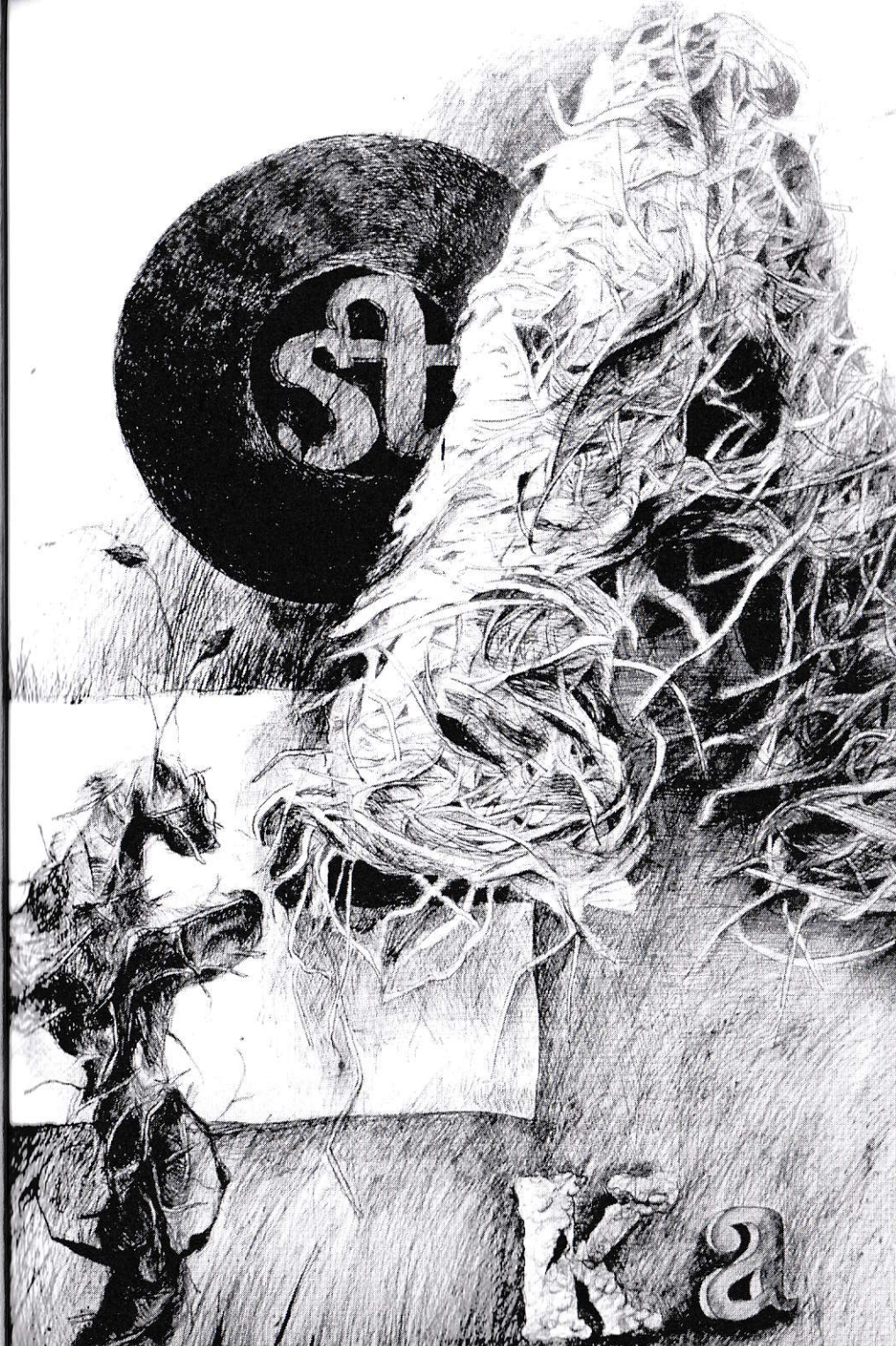
Gabriel Enache: Eviți în lucrările tale orice formă de manifestare și de arătare a vreunei stridențe. Fiecare zonă este bine acoperită de așezări ale unor țipete amuțite care sunt ținute într-o muțenie care le ajută să se desfășoare și să se transfere din zona exterioară în aceea interioară, să se ducă și să se reverse în interior lăsându-și ecourile să se multiplice și să se audă tot zbuciumul lor, toată lentoarea nefirească a unui sunet care nu mai poate fi oprit niciodată. Este acest fel de transmitere a stărilor și ale emoțiilor unul pe care l-ai impus, sau este pur și simplu modul de a se manifesta al libertății pe care culorile personificate și personalizate de tine trec singure de puterea ta de a le mai stăpâni?

Nora Blaj: Nu evit nimic în lucrările mele, nici măcar stridențele lor, dar, mai ales, nu impun nimic. Uite, îmi place felul în care te raportezi tu la ele, aducând în prim plan simțul auzului (țipete amuțite, ecouri, muțenie, sunet care nu poate fi oprit, zbucium auzit) și le văd din altă perspectivă, ca fiind improvizații în sens muzical, nu doar compoziții construite din secvențe cromatice, fiecare având o sonoritate aparte, în funcție de formă, structură, mărime și apar aidoma amintirilor, când cu pregnanță și precizie aproape dureroase, când sugerate doar, învăluite în mister. Da, emoțiile și stările se manifestă liber prin culoare, fără puțință de a le controla, își păstrează identitatea, dar nu rămân disperate, ci par

reunite printr-o forță internă. Sunt, aceste lucrări, în ultimă instanță, o aventură a semnelui plastic pe trasee simple și complicate în același timp, abstracte, cu viață proprie.

Gabriel Enache: Se pot vedea și se pot simți în lucrările tale și colecții delicate, dar tulburătoare, de ritmuri, o sobră și aprofundată așezare a lor în culoare iar alăturările lor propun acea armonie care păstrează definitiv o imagine, care fixează totodată fiecare stare surprinsă în ea și face ca totul să se mute pentru un timp în decorul cald și calm al așezării, al odihnei, al înțelegerii unei Faceri. Cum accepți, cum suporti aceste voluptăți ale persoanei care ești în aceste momente, în aceste momente în care ești cu adevărat creatoarea unei lumi noi, concepută, imaginată și pusă în operă de tine în urma consumului propriu al fiecărei trăiri care te-a condus până aici? Cât de mult te sperie, sau cât de mult te bucură aceste aspecte care propun un fel de final al fiecărei zbateri care te-a adus până aici?

Nora Blaj: În punctul acesta al discuției noastre, dragă Gabriel, las să curgă câteva cuvinte pe care, odată, le-ai văzut. Ele sunt răspuns. Atâta întrebare și disperare și ochi și minte și culoare și cuvinte și întâmplare și stele dorință și dragoste mare rânduri nescrise și vise și ploi și uitări și chenare încap în distanța dus întors de la stare la stare.

Delia CALANCIA

Despre povești cu lumi posibile și imposibile, despre cuvinte și imaginile lor trăite, și mai departe despre complexitățile care pot să încapă în toate aceste așezări ale lor...

Gabriel Enache: Se pot vedea și simți în desenele tale anumite reprezentări și un fel de reasezări ale lumii și ale tuturor celor care o locuiesc, se simte totodată dorința ta de a ne ajuta să vedem, să o facem să fie pentru noi așa cum privirile și imaginația ta pot să o facă: o lume dezinhibată, una îmbrăcată firesc în toate libertățile necunoscute până acum și în același timp ușurată de acele greutăți inutile pe care și le pune prea des la îndemână, greutăți care încurajează și care ajută greaua pornire a fiecărei zile. Ce te-a încurajat să (ne) faci cunoscute aceste așezări ale lumii împreună cu reprezentările și trăirile ei, și ale ființelor care până acum pentru noi erau inexistente?

Delia Calancia: „O zi din viața Deliei” este un manual al fericirii, un curs de visătorologie, o fotografie polaroid a copilăriei la nouă ani printre cărți, plușuri, muzee și muzică pe casete și CD-uri, împreună cu bunicul, sora mea Luiza, prietenii mei autori **Ioana Nicolaie, Adina Popescu, Florin Bican, T.O. Bobe, Vali Florescu, Ciprian Măceșaru, domnul Florescu** cu paradisul său al dulciurilor de la **Delicatese Florescu**, mama mea și tatăl meu călător-vizitator-de-muzee.

Gabriel Enache: Îți folosești talentul, dar îți adaugi tot mereu alte și alte abilități și însușiri ale versatilității, ale posibilităților de a divaga, de a eluda stările cunoscute ale realității și de a forța anumite interpretări personale, interpretări care impun schimbări și

percepții negândite de privitor, care ne fac să credem în disponibilitățile alăturării tuturor personajelor tale firescului de până acum. Crezi că tot ce reușești să (ne) adaugi o să rămână astfel pentru mult timp, sau or să continue să suporte transformări, transformări și schimbări care (ne) vor ajuta să trăim acest sentiment al adăugării tot timpul?

Delia Calancia: „O zi din viața Deliei” este o reprezentare a mea de atunci. Dar acea lume evoluează și se transformă odată cu mine. La fel ca miturile grecești, lumea creată de mine este o oglindă a realității. Pe lângă personajele mele din carte, Melcovici, Berend și Grasa, pe parcurs, am adăugat unele noi: Marcus, croitorul iscusit care face rochii de vis, sora lui, Augustina, bijutieră și iubitoare a picturii și Contesa de Malachit, cel mai nou personaj, care face parte din familia regală Amphibian și care știe toate constelațiile, fiind studentă la astronomie.

Gabriel Enache: Să zicem că visezi cu ochii deschiși, să credem că fiecare poveste pe care ne-o faci cunoscută se mută firesc în țesătura realității și că încet, încet ne vor invada și ni se vor alătura fiecare dintre aceste corpuri (de)scrise de tine iar orice metodă de opunere a noastră, de împotrivire la această invazie va da greș. Ce zici, o să putem să locuim și să trăim în această lume, în lumea aglomerată cu toate acele părți ale ei pe care tu ni le-ai făcut de acum vizibile și cunoscute?

Delia Calancia: „O zi din viața Deliei” este un portal prin care ieși din lumea reală. Oricine poate intra prin portal dacă o citește și vede desenele să stea la o ciocolată caldă la **Nea Florescu** cu Berend, să se uite la filme alb negru cu Melcovici, să asculte **Queen** la casetofon împreună cu Bubu, să stea de vorbă cu șoarecii cu ochelarii din bibliotecă despre cuvinte derivate sau chiar să devină visătorolog profesionist.

Gabriel Enache: Ți-ai mutat o zi din viață într-o carte, într-o carte care este album, jurnal, poveste etc., și ai deschis astfel o ușă

pentru noi toți, o ușă spre o lume pe care nu o știam sau pe care o uitasem, care se rătăcise și se distanțase de corpurile și de simțurile noastre, iar în continuare ai reușit să faci din această zi un fel de necesar pentru fiecare cititor care ajunge să îi parcurgă și să îi asculte cuvintele, să îi citească și să îi vadă momentele în care lumea ta se deschide, se oferă și rămâne mai departe în fiecare dintre noi. Cât din ceea ce ai așezat în acea zi, în acele cuvinte, în desene, în mărturisiri și în fiecare dintre emoțiile făcute cunoscute nouă crezi că se pot amplifica și că se pot muta și rămâne definitiv în acele stări care nu se mai pot șterge niciodată din stările, din trăirile unei persoane, ale unei ființe care le-a conștientizat, care le-a trăit și mai departe a reușit să le aducă într-o poveste, într-o carte?

Delia Calancia: Introducerea cărții este inventată, nu am luat niciodată insuficient, dar restul este adevărat, de la muzeele vizitate în Olanda, la camera mea și Muntele de Jucării. Muzica care îmi place, pe care o ascult de pe casetele vechi ale tatei, la pasiunile mele și sporturile pe care le fac. Acum nu mai merg la karate, doar cu bunicul la înot. Apartamentul vechi din centrul Amsterdamului, din fața gării, cu ferestre mari, fără perdele, totul este adevărat. Și este adevărat că ni-l împrumutase un foarte bun prieten, medic, scriitor și traducător, care a trecut din această lume de curând. Doar Grasa nu este a mea, e o pisică pe care am întâlnit-o la Brașov. Iar Melcovici este prietenul meu imaginar.

Gabriel Enache: Îți plac literatura, muzica și tot ce are legătură cu arta și cu fiecare dintre vecinătățile ei iar tu spui: Asta-i marea mea pasiune: să desenez. Și să citesc. Și să desenez ce citesc... Pare ușor, simplu și la îndemână să faci aceste lucruri, dar aș vrea să te întreb: Tot ce se poate desena se poate scrie și tot ce se poate scrie se poate desena?

Delia Calancia: Sunt lucruri care se pot desena și nu se pot scrie. Anumite detalii specifice, delicate, subtile sau grandioase, pline de culoare și lumină se pot doar desena. Momente, sentimente, amintiri care pot prinde viață doar din acuarele. Încă nu sunt destule cuvinte pentru a exprima toate sentimentele trăite, care

vor să fie povestite, să iasă afară și să zboare și o pot face printr-un singur fel, prin desen.

Gabriel Enache: Vorba e că nu știu ce-mi rămâne să mă fac când o să fiu mare... este una dintre propozițiile puternice, tulburătoare din cartea ta, este propoziția în care ai așezat o stare din care nu cred că a mai ieșit cineva vreodată ușor și este de asemenea o propoziție care poate să rămână ca un fel de întrebare fără răspuns, pentru totdeauna, pentru oricare dintre noi. Crezi că oamenii reușesc să crească cu adevărat mari, că reușesc să mai iasă vreodată din tiparele acelea bine desenate ale copilului și să se mute într-un adult adevărat?

Delia Calancia: Fiecare persoană are propria definiție de „adult adevărat”, dar presupun că în toți încă se află acea stare, ca o amintire prezentă a copilăriei lor, lucrurile pe care le făceau și sentimentele trăite atunci. Poate că tocmai inocența de a ne aminti și a trăi prin acele amintiri ne face copii.

Gabriel Enache: Îți plac hărțile pentru că sunt misterioase iar acest lucru cred că te-a ajutat să ne oferi și nouă, cititorilor cărții tale, posibilitatea de a trăi fiecare dintre stările de dezlegare și de atingere ale unor mistere, ale unor lumi în care suntem din nou apropiați de aceste senzații atât de calde și de frumoase, atât de ascunse de fapt în fiecare dintre noi. O să mai avem bucuria să mai citim o altă carte de-a ta, una în care să mai desfacem împreună noduri și mistere cu ajutorul desenelor și ale poveștilor trăite și visate de tine?

Delia Calancia: Conceperea unei cărți este un proces diferit de la o vârstă la alta, de la un autor la altul. Eu sunt acum în clasa a VIII-a, sunt vaccinată cu două doze Pfizer, și, firesc, mă pregătesc pentru examen, dar în același timp citesc cam tot ce-mi cade în mână, de la „Trilogia New York-ului” a lui **Paul Auster** la cărți despre viruși și vaccinuri, de la „Animalele care ne fac oameni” de **Cătălin Pavel** la „O mie nouă sute optzeci și patru” de **George**

Orwell, desenez, mai ales în acuarelă, modelez figurine din lut fimo pe care le pictez, scriu, ascult muzică la căști. Și la un moment dat, sper cât mai repede, voi publica cea mai nouă variantă a mea pe hârtie.

